

2. Про медіацію: Закон України від 15 грудня 2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

3. Богуцька Л. П. Медіація у вирішенні публічно-правових спорів. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/zaprovadzhennya-med-ats-yak-alternativnogo-shlyakhu-vir-shennya-publ-chno-pravovikh-spor-v/>).

4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV (у редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

5. Бліхар М. Медіація як спосіб вирішення адміністративних спорів. Підприємство, господарство і право. 2020. № 10. С. 78–82. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/10/14.pdf>.

6. Сергєєва А., Городничий О., Рищенко А. Медіація в адміністративних справах. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/611/cc9/61d/611cc961d4853230712969.pdf>.

Шульженко Ф.П.,
д. політ. н., професор,
завідувач кафедри теоретичної юриспруденції,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ФІЛОСОФСЬКО-МОРАЛЬНА СУТНІСТЬ ПАТРІАРХАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ У СОЦІУМІ

Ознайомлення з науковими дослідженнями з питань гендеру і рівних можливостей дає підстави дійти висновків, що в значній їх частині, з використанням позитивістської методології, зосереджується увага на оперуванні емпіричними даними щодо сучасного стану умовного, спрощеного вирішення цієї складної проблеми. В них переважно констатуються кількісні показники представництва жінок в тій чи іншій професії, політиці, на керівних посадах, громадській діяльності, піддаються аналізу нормативно-правові джерела з регулювання відносин у системі

координат: «чоловік – жінка» без врахування генези патріархального компонента суспільності свідомості, а також свідомості окремих соціальних груп та індивідуальної свідомості.

В дослідженні цієї важливої проблеми не завжди враховуються досягнення філософії, соціології, антропології, психології. Слід зазначити, що формування чоловічого шовінізму тривало, як вважається, в первісному суспільстві впродовж 2500 років і завершилося до 600 р. н.е.

Це пов'язується з природною фізичною силою чоловіків, виконання ними різних важливих функцій, звуженням жіночої частини обов'язків у побуті в моногамній сім'ї. Зазначене сприяло формуванню у свідомості тогочасного суспільства переконань про домінування чоловіків і підкоренні їм жінок.

Герда Лернер вважає, що у зв'язку з цим сформувалася особлива світоглядна система відносин між чоловіком та жінкою і сексистське ставлення до неї. Основним із основних аспектів цієї системи поглядів стало розуміння патрилійної спорідненості по батьківській лінії [1], що на мою думку, сприяло подальшому утвердженню в суспільній свідомості домінування чоловіків, появи в моногамній сім'ї батьківської влади, як особливого соціального феномена.

Зазначене сприяло виокремленню в синкретичній свідомості тогочасного суспільства морального компонента, у якому зверхність у відносинах чоловіка над жінкою стала нормою.

Водночас маємо визнати, що ідеологія домінування чоловіка над жінкою і сексизм визнавалися в багатьох суспільствах, де мали місце полігамні шлюби, які в окремих державах мають місце і тепер.

Слід також зазначити, що з появою релігії переконання про зверхність чоловіка в сім'ї зберігалися, а деякі, наприклад, з біблійних текстів тлумачилися на користь чоловіка-батька.

Наприклад, попри те, що в книзі Буття Старого Завіту (вірш 26) зазначається, що Бог створив людину подібною до своєї подобі, «створив її чоловіком і жінкою», в

багатьох Старозавітних текстах йдеться про нерівність, наголошується на домінуванні чоловіків на жінками, передбачається можливість переходу жінки до брата чоловіка у разі його загибелі тощо.

Показовим стосовно рівності людей є промова першого митрополита Київського Іларіона, в 1049 р., в якій він розділив релігійно-моральні підходи Старого і Нового Завітів, констатувавши, що Старий Завіт – це Закон (автор цього допису імпліцитно тлумачить як імперативність його норм, в тому числі і регулювання відносин у сім'ї), а Новий Завіт – Євангеліє – Іларіон називає благодаттю, яке, виходячи з аналізу його текстів – є утвердженням рівності.

Щоправда в окремих текстах апостолів можна також зустріти аспект домінування чоловіка над жінкою. Наприклад, апостол Павло у посланні до ефесян зазначив: «жінки, підкоряються чоловікам своїм, як Господу. Бо чоловік – голова над жінкою своєю, як Христос – голова над церквою... Як церква кориться Христу, так і жінка мусить коритися чоловікові у всьому»[2].

В період середньовіччя ортодоксальні тенденції римо-католицької церкви підтримували подібні ідеї ролі чоловіка, що разом з іншим сформувало в суспільній свідомості стійкі переконання такої нерівності.

Наприкінці середньовіччя і в період Європейської реформації виникли церковно-релігійні і суспільні течії, які були спрямовані проти двох соціальних інститутів: католицької церкви і держави, що закріплювали нерівність людей як у соціумі, так і в сімейних відносинах.

По своїй суті – це, так звані, протестантські рухи. Вони пов'язуються з творчістю Джона Вікліфа (1330-1384) англійського теолога, професора Оксфордського університету, Яна Гуса (Богемське королівство) (1369-1415), священика римо-католицької церкви, ректора Празького університету, а також представників-священників католицької віри Томаса Мюнцера (1489-1525), Мартіна Лютера (1483-1546), Жана Кальвіна (1509-1564) та інших.

Протестантські рухи виступали за повернення до християнських цінностей, викладених в Євангелії, проповідували рівність людей в конфесіях і в світському житті.

Щоправда періодично з'являлися роботи деяких мислителів, що відстоювали імперативність Старого Завіту у відносинах сім'ї.

Одним з їх представників був Роберт Філмер (1588-1653), який у роботі патріарх відстоював ідею патріархального походження держави і сім'ї. Він вважався автором ідеї «адамізму», у якій обґрунтовував тезу про владу батька – глави роду, яку він передає у спадок до синів, так само й майновий спадок передається синам по батьківській лінії.

Англійський мислитель Джон Локк (1632-1704) піддав ґрунтовній критиці вчення Р. Філмера і розробив фундаментальне вчення про природну рівність людей, теорію конституціоналізму, яке стало основою Декларації прав людини і громадянина часів Французької революції 1789 року, яка визнала, що люди народжуються і залишаються вільними у правах, положення якої пізніше були імплементовані в законодавство багатьох країн. Безумовно, що в цій публікації викладений суб'єктивний погляд автора на ідейні витoki нерівності між чоловіком і жінкою.

В подальших наукових роботах автора ці питання будуть розглянуті більш комплексно. Втім не можна не зазначити, що в сучасній Україні створена в основному ефективна система гарантування і забезпечення рівності жіноцтва у професійній та суспільній діяльності.

Зокрема, в українській середній та вищій школі з 693,3 тис. викладацького складу 80% представників жіноцтва. Окремо у вищих навчальних закладах жінок – 52,4%. До прикладу, із 82 членів Вченої ради Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана 41 – тобто 50% вчені – жінки. Приблизний паритет чоловіків і жінок зберігається також серед очільників кафедр служб та інших структурних підрозділів Університету.

Можна вести мову про дотримання принципу гендерної рівності в інших сферах життєдіяльності суспільства. Відповідно до даних Державної судової адміністрації кількість суддів-жінок більше 50%.

Про природну рівність жінок і чоловіків свідчить також те, що станом на 1 січня 2025 року за даними Міністерства оборони України у Збройних Силах проходять службу 70 000 жінок, з яких 5,5 тис. на передовій.

Попри те, що в суспільстві сформована усталена практика дотримання гендерної рівності у багатьох сферах суспільної діяльності, автор цього допису вважає, що стереотипи свідомості, зверхності чоловіка над жінкою, які Френсіс Бекон називав ідолами душі, до кінця не викорінені.

Підтвердженням цього є статистика домашнього насильства. За даними Офісу Генерального Прокурора у 2024 році було зареєстровано 2777 кримінальних проваджень про домашнє насильство, у 76% від такого насильства потерпали жінки і літні люди (проти цієї категорії скоєне кожне третє насилля).

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що навчальні заклади, науковці, державні інституції, мистецькі установи, громадські організації тощо першочергово мають направити свої зусилля на роботу з реалізацією заходів з викорінення аспектів патріархальної свідомості у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Gerda Hedwig Lerner. The Creation of Patriarchy: The origins of womans, Oxford University Prass, 1988.
2. Послання апостола Павла до ефесян 22, 23, 24.